

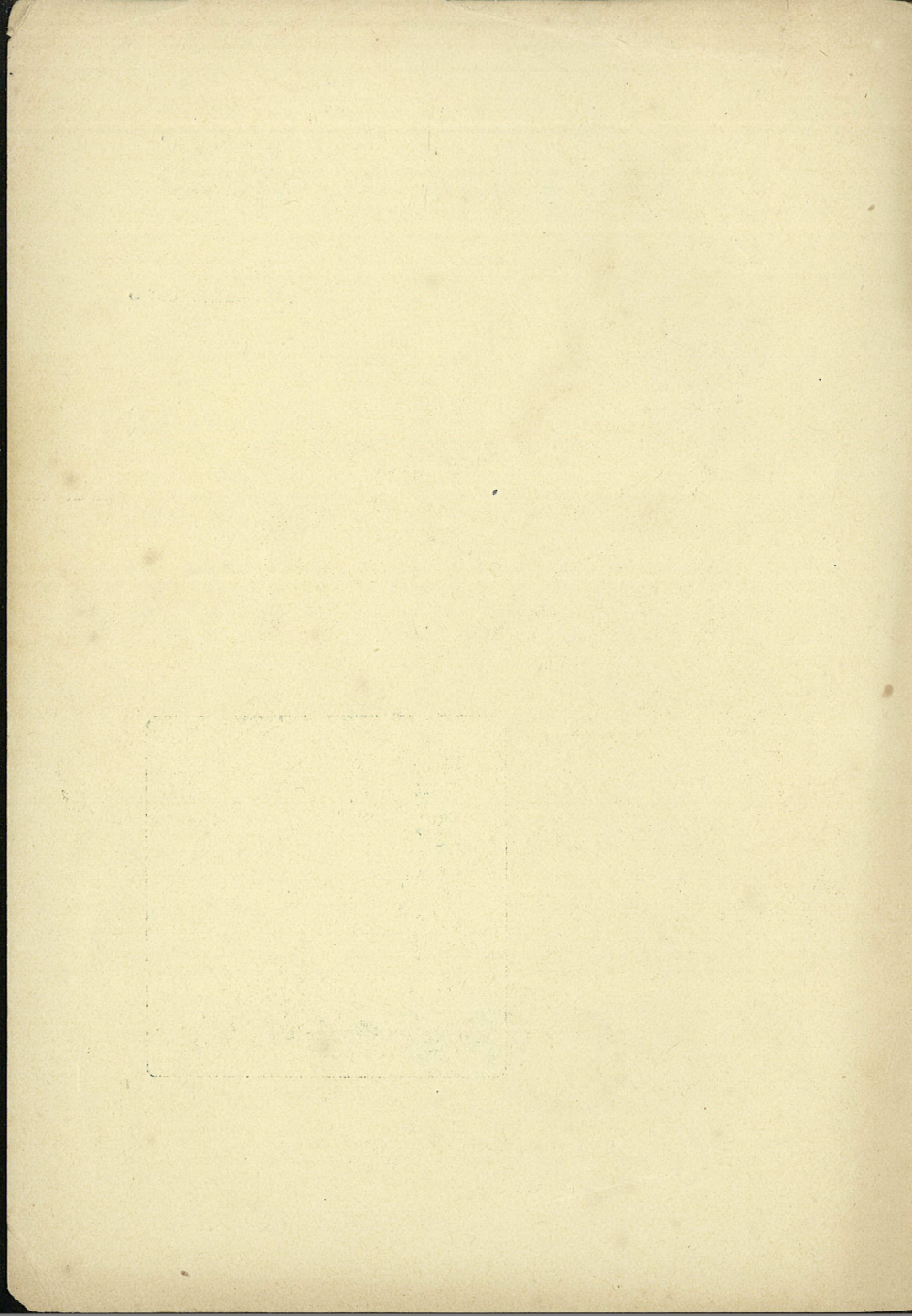
Hendrik Voës

door

J. VERHAGEN J.^R

H. Verhagen

HENDRIK VOES

Een bladzijde uit de geschiedenis der
Kerkhervorming in de 16de eeuw

DOOR

J. VERHAGEN Jr.

~~~~~  
VIJFDE DRUK.  
~~~~~

NIJKERK — G. F. CALLENBACH.

DUISTERE DAGEN.

Vijftien eeuwen waren voorbijgesnel, sedert in Bethlehems velden de geboorte van den Zaligmaker door engelingen bezongen was. Vijftien eeuwen waren vervlogen, sedert de Heiland zijnen hemeltrouwen verlaten had, om voor zondaren te lijden en te sterven. Maar ook vijftien eeuwen had de Booze alle middelen beproefd, om het zaad, door Gods Zoon gestrooid, te verstikken, en de gemeente, die Hij met Zijn bloed had gekocht, te verdelgen.

Wat al bloed en tranen had de aarde in haren schoot ontvangen van menschen, die niets gedaan hadden dan hunnen Heer te belijden. Wat al zwaarden waren gewet, wat al oorlogen gevoerd, om hen uit te roeien; maar Christus had gezegd: „De poorten der hel zullen mijne gemeente niet overweldigen.” En dat woord was bevestigd.

Wel waren dikwerf de tijden duister en scheen het meermalen, dat niemand meer in Jezus geloofde; maar als in de dagen van het Oude Verbond, verwekte God dan onverwachts een held, die ruiterslijk voor Zijn naam en Zijne zaak uitkwam, het on- en bijgeloof den strijd verklaarde en overwon.

Zoo was het ook in het begin der 16de eeuw.

De bisschop van Rome stond aan het hoofd der kerk, voerde den weidschen titel: „Stedehouder van Christus,” en dacht dikwerf meer aan vermaak, rijkdom en een dartel, wellustig leven, dan aan de regeering der kerk. Gelijk het opperhoofd was, zoo waren ook de mindere

geestelijken. Het priesterambt werd meer dan eens als een handelsproduct voor geld verkocht, zoodat niet de vroomsten, maar de rijksten de voorgangers der gemeente waren, waarvan sommigen lezen noch schrijven konden. Met monniken en nonnen, wier getal bijna dagelijks vermeerderde, was het niet beter gesteld! De rijkdommen der kloosters, die door legaten, giften en opbrengsten der gemeenten werden verkregen, verschafte een lui en ondeugend leven aan hunne bewoners; zoodat het eene uitzondering was, als een monnik of eene non met een volkomen hart den Heer diende. En de kerken? Die de fraaie poorten binnentrad, zou wanen, dat hij in een' der heidensche tempels was. Beelden werden aanbeden in plaats van den waren God; men kon ze zelfs in open kapelletjes aan den weg zien, waarvoor de domme menigte knielde, waaraan ze om hulp, redding en vergeving bad. Voeg hier nog bij, dat de paus een' aflaathandel in het leven had geroepen, waarvoor ieder voor geld vergeving van zonden koopen, zelfs afgestorvenen uit de hel verlossen en eene plaats in den hemel bezorgen kon, dan zult gij ons toestemmen, dat duisternis schier de geheele kerk overdekte.

Maar de Heer waakte over haar. Hier en daar verreezen wakkere, vrome helden, die als lichtende sterren te midden der duisternis schenen en tegen Rome's dwalingen getuigden; en eindelijk riep God een' eenvoudigen monnik, *Maarten Luther*, om in Zijne kracht tegen Rome te strijden en te overwinnen. Geen wonder, dat de Paus weldra voor hem sidderde; want met zijn' God tartte hij de machten der aarde en kende hij geene vrees. Mond en pen waren steeds werkzaam, om zijn' natuurgenoeten de oogen te openen voor het dwaze on- en bijgeloof. Honderden lazen zijne geschriften, werden daardoor wakker geschud, en verlangden vurig de knellende banden van Rome te verbreken en den Heer te dienen in geest en in waarheid.

Ook Nederland was door Rome's duisternis bedekt. Een groot aantal kloosters, waarin luie monniken en nonnen

zich in weelde en overdaad baadden, bedekte het land. De bisschoppen leefden als koningen. Het geloof aan allerlei fabelen, zooals aan wonderdoende beelden en zoogenaamde mirakelen, vond duizenden aanhangers, en werd door de geestelijkheid, waarvoor de offerpenningen der domme menigte een rijke bron van inkomsten waren, zeer versterkt. Beenderen van gestorven heiligen en andere reliquieën werden afgodisch vereerd. En de Mariadienst was zoozeer in zwang, dat men *haar* boven den Heiland stelde; terwijl de aflaathandel, zoo onbeschaamd als elders, met goed gevolg werd gedreven.

Maar ook Luther's geschriften werden reeds vroeg in Nederland verspreid en gretig ontvangen en gelezen. Vooral zijne vertaling van het Nieuwe Testament maakte veel opgang. In het midden des lands werden heimelijk velen voor Luther's leer gewonnen; in het noorden niet minder, en in 1520 reeds was het aantal hervormingsgezinden zoo groot, dat het tijdstip niet ver meer verwijderd scheen, waarop geheel Nederland die leer omhelzen en het knellende juk afschudden zou.

Maar niet zoo gemakkelijk liet Rome zijn prooi slippen.

Karel V vaardigde den 8sten Mei 1521 een plakkaat uit, waarin hij beval, dat alle godvruchtige en verstandige lieden Luther als „een razende en van den duivel bezetene” moesten ontvlieden en vervloeken; dat niemand zijne werken mocht koopen of verkoopen, houden, lezen, schrijven of drukken en dat ieder, die dit gebod overtrad, volgens wereldlijke en kerkelijke wetten gestraft zou worden.

Dit plakkaat werd in de Nederlanden, die tot 's keizers erflanden behoorden en door Margaretha van Oostenrijk als landvoogdes werden bestuurd, met trompetgeschal aan de burgers verkondigd.

Groot was de verontwaardiging hierover; maar zij werd nog grooter, toen de keizer het volgende jaar toonde, dat het streng gehandhaafd zou worden en hij twee geloofs-onderzoekers (inquisiteurs) benoemde, om ieder die ver-

dacht werd van Lutheranj, te onderzoeken, te bekeeren of te straffen. Twee personen werden hiervoor gekozen, die vijanden van alle verlichting en ten volle voor die goddelooze taak berekend waren. Hunne namen waren Frans van der Hulst, raadsheer in Brabant, en Nicolaas van Egmond, een karmelieter monnik. Zij begrepen hunne helsche bediening maar al te goed. Hunne wreedheid werd tot een spreekwoord: en evenals tigers op hunne prooi loeren, zoo bespieden zij de gangen der burgers en beluisterden de gesprekken. En die het waagde, zich voor Luther's zaak te verklaren, diens boeken las of verkocht, of zelfs daarvan maar verdacht werd, — onmeedoogend brachten de dienaren der inquisiteurs hem voor hunne meesters, die hem, zoo hij niet herriep, naar kerker of schavot verwezen. Ja, hunne gepleegde gruwelen gaan alle beschrijving te boven.

Toch konden zij het werk des Heeren niet keeren; want waar God spreekt „daar zij licht” daar breekt het licht door, zonder dat menschelijke macht in staat is, dat te dooven.

GEVANGEN EN VERLOST.

Antwerpen, de bloeiende Scheldestad, werd door de beide kettermeesters steeds met een' wantrouwenden blik gadeslagen. En geen wonder; want, trots de strenge plakaten en het strenge onderzoek naar de Lutheranj, werd eene Nederduitsche vertaling van het Nieuwe Testament, naar Luthers Hoogduitsche overzetting, bij Hans van Ruresmonde uitgegeven en vond veel koopers. De aflaghandel vond in en om hare veste veel verzet en de hervorming won dagelijks vrienden.

Niet lang behoefde van Egmond te zoeken naar den hoofd-

leider van deze verandering; want ieder wist, dat Jacobus Spreng, de prior, en Hendrik van Zutphen, de onderprior van het Augustijner klooster, vrienden waren van Luther en met hem briefwisseling hielden. Aan den arbeid van den eerste was zelfs de nieuwe bijbelvertaling te danken; en al hadden verraders hem dat niet meegedeeld, dan toch had hij zichzelf kunnen overtuigen, dat Spreng in zijne predikatiën den afaathandel verachtte, het verdienen van den hemel door goede werken afkeurde en alleen Christus verkondigde.

Zou hij dat ongestraft laten? Neen, dat wilde hij niet. Spoedig waren zijne dienaren voor het klooster, namen den prior gevangen, voerden hem naar Brussel en wierpen hem in de gevangenis. Uitgeput van het lijden des kerkers, bevreesd voor de macht zijner rechters en bekoord door de schoone beloften, die hem gedaan werden, verloochende Spreng helaas zijnen Meester en kocht zijne vrijheid door in de kerk van St. Gudula de belijdenis des bijbels af te zweren en zich opnieuw in de armen van Rome te werpen. Nauwelijks was hij ontslagen uit den kerker, of Spreng had berouw. Ernstig smeekte hij God om vergeving, en met verdubbelden ijver trad hij op, als wilde hij zijne verloochening uitwischen. Te Brugge en elders verkondigde hij luide, dat alleen het geloof in Gods Zoon zalig maakt en alle menschenvergoding en beeldendienst ijdel en afgodisch is. Weer werd hij gegrepen en weer in de gevangenis gezet; maar ook ditmaal ontsnapte den inquisiteurs hunne prooi. Door eenige vrienden geholpen, wist Spreng te ontvluchten naar Wittenberg, en werkte daar voor Nederland zooveel hij kon.

Nog ernstiger dan hij, trad Hendrik van Zutphen op, die nu tot prior benoemd was. Hij had aan Wittenbergs hoogeschool gestudeerd, Luther's lessen bijgewoond, en God had ze aan zijn hart geheiligd. Luther's zaak was de zijne. Als hij predikte vergaderden duizenden om zijne boeiende, levendige evangelieverkondiging te hooren. O,

hoe nietig kwam hun dan de afgodische afluathandel voor, hoe duidelijk werden hun de gebreken van Rome's eeredienst geschetst; hoe treffend sprak de redenaar over het zalig worden uit genade, door de verdienste van Christus, zonder tusschenkomst van heiligen of martelaren! Ja, het werd hun duidelijk, wat hij verkondigde, was des Heeren woord, was het heerlijk Evangelie. Zij konden dan ook van het gehoorde niet zwijgen, maar deelden het mede aan hunne vrienden en bureu, zoodat den volgenden rustdag nog grooter schaar zich in het bedehuis verdrong, en in den ruimen tempel gaanderlijen getimmerd moesten worden, om ieder eene zit- of staanplaats te verschaffen. Bijna alle inwoners van Antwerpen noemden den naam van Hendrik van Zutphen met eerbied, en velen dankten aan hem hunne eeuwige behoudenis. Was het dus wonder, dat ook hij het oog der geloofsrechters trok en zijn dood vurig begeerd werd?

In alle stilte naderden op St. Michielsdag 1622 eenige dienaren van den beruchten Van der Hulst het klooster, drongen Hendriks woning in, bonden hem handen en voeten, wierpen hem in een' gereed staanden wagen en renden zoo snel mogelijk met hunnen buit naar de naastbijgelegen abdij, waar hij voorloopig goed werd bewaard, om later naar Brussel vervoerd en daar gedood te worden.

Nauwelijks was het treurige nieuws bekend, dat de prior van het Augustijner klooster, aller vriend en raadsman, door de kettermeeesters gevangen genomen was, of men hoorde overal in Antwerpen plannen beramen, om hem te verlossen. Wel voelden allen hunne machteloosheid, maar door de vrouwen aangemoedigd, die dreigden, als de mannen te lafhartig waren, zelve te gaan, werd eindelijk besloten, hem te redden of met hem te sterven.

Des avonds trokken zij op, die wakkere burgers, door eene groote schaar vrouwen vergezeld. Allen waren met bijlen, stokken, messen of andere moordtuigen gewapend, in aller oog kon men haat tegen Van der Hulst en Van

Egmond en liefde tot hun' vriend lezen. Weldra was de abdij bereikt en de wacht onschadelijk gemaakt; de sterke deuren des kerkers moesten voor het geweld bezwijken; en hij, over wien reeds het doodvonnis was geveld, werd van zijne kluisters ontslagen en onder het daverend gejuich zijner bevrijders naar het Augustijner klooster teruggebracht.

IN HET KLOOSTER.

Het is avond. De zon werpt hare laatste stralen op de schoone Scheldestad. De haven, die nog voor weinige uren eene marktplaats was, wordt verlaten en eenzaam. Het vesperklokje van het Augustijner klooster laat zijn een-tonig geklingel hooren, en de vrome burger buigt op dat geluid de knieën en bidt, zijn rozenkrans draaiende, een „Vader ons” of „Wees gegroet,” om daarna het vermoede lichaam op het leger neer te vlijen.

Ook in het Klooster der Augustijners is alles stil; men ontmoet op het plein of in de sombere, lange gangen bijna niemand. Alleen aan de poort wordt zorgvuldig de wacht gehouden, terwijl een monnik plaats genomen heeft voor eene groote, goed gegrendelde deur, die toegang geeft tot een vertrek, waar de monniken gewoonlijk vergaderen, als in gewichtige omstandigheden een besluit moet genomen worden of als men elkander over iets onderhouden wil. Het schijnt dat de zaak, die thans in dat vertrek besproken wordt, dubbel belangrijk is; ten minste met alle inspanning tracht de monnik door het oor tegen de deur te drukken, iets van het gesprek op te vangen, maar telkens zet hij zich weer teleurgesteld neder, of loopt zoo zacht mogelijk met over elkander geslagen armen eenige schreden de gang in.

Het is ook voorzeker gewichtig, wat daar gesproken wordt. Treden wij binnen en luisteren wij.

Het is eene groote, sombere zaal. Aan het eene einde staat een groot, zwart kruis, waaraan de Zaligmaker is afgebeeld. Aan het andere einde een vrouwenbeeld met rijke kleederen aan en eene kroon op het hoofd. Dat stelt de maagd Maria voor. Eene lichtkroon, in het midden der hooge zoldering bevestigd, werpt een weifelend licht over de geschoren kruinen en grove pijen van een aantal monniken, die op houten banken om eene tafel zijn gezeten, waarop eene menigte geschriften zijn verspreid.

Ernst is op aller gelaat te lezen; fluisterend wordt een gesprek gevoerd; en zoodra eenig gerucht op het kloosterplein of in de gang wordt vernomen, is alles stil en wenden de meesten verschrikt hunne blikken naar de deur.

„Ach,” fluistert een der monniken, „wie weet of het Van der Hulst niet gelukken zal, om het licht der hervorming dat aanvankelijk in de Nederlanden opgaat, te dooven.”

„Neen, nimmer!” antwoordt een ander. „Het is niet Luther's, maar Gods zaak. Met Hem strijdt hij, en het moge zijn dat er bloed zal vloeien, dat bloed zal het zaad der kerk zijn; wellicht zullen ook wij het schavot betreden.”

„Dat verhoede God,” zuchtte een derde, die aanhoudend naar de deur blikte en bij het minste geritsel beeft als een blad op een boom. „Wij hebben gehoord, hoe men onzen prior behandeld heeft; zoo het volk hem niet had verlost, dan zou hij reeds dood zijn. Hij heeft gedurende de drie dagen, die hij na zijne bevrijding nog bij ons heeft doorgebracht, meermalen gesproken over zijn' akeligen kerker en het slechte voedsel en drinken. Ons zou het niet beter gaan. O, ik huiver, als ik aan het schavot denk. Mij dunkt, wij moesten de leer van Luther maar laten wat zij is, en”

„Lafaard,” viel een jeugdige monnik hem in de rede, „vreest gij dan den dood? Het is heerlijk, te sterven voor 's Heeren zaak; de martelaarskroon is schoon. Luther is

mijn vriend; voor hem bid ik en twijfel geenszins, of God zal door hem de kerk van dwalingen zuiveren."

"Nu," zegt de vorige spreker weer, „ik beef als ik 's keizers plakkaat lees; niet dat ik bevreesd ben, maar — maar het schavot — en nu reeds sterven, brr... hoor slechts, wat bevolen en bedreigd wordt." Hij neemt een perkament van de tafel en leest:

„Ter eere van onzen Heere, onzen Schepper, door wiens goedertierenheid ons is gegeven, het regiment niet alleen van het Roomsche keizerrijk, maar ook van andere rijken, enz.

„Ons betaamt te helpen dwingen, de vijanden van ons geloof, tot der gehoorzaamheid Zijner Goddelijke Majesteit... Ende te houden rein van alle ketterijen.

„Ende zoo het schijnt, dat de persoon van Maarten Luther niet is een mensch, maar een duivel in de gedaante van een mensch, bedekt met een vroom kleed, om zooveel te beter en lichter het menschelijk geslacht te verleiden enz.

„Daarom verbieden wij uitdrukkelijk dat iemand zoo kloek of stout zij om den voorzeiden Luther te ontvangen, beschermen, onderhouden of begunstigen in woorden of in werken — dat iemand, van welke waardigheid, staat of rang hij ook zij, zoo kloek of stout zij om te hooren, lezen, verkoopen, of houden of doen schrijven, lezen of houden van eenig geschrift, boek of opinie des voorzeiden Luthers, hetzij in Duitsche, Latijnsche, Vlaamsche of Hollandsche taal; zoowel degeen, die door onzen heiligen vader den Paus reeds zijn verboden als alle, die hij gemaakt heeft of nog zal maken ofte door zijne leerlingen zullen gemaakt worden, van wat soort ze ook wezen mogen — dat men degeen, die dit bevel weerspanning is, met groote naarstigheit zou aantasten in lijf en goed, met bedreiging en straf, dezelfde veroordeelende en overleverende door en aan den wereldlijken en geestelijken rechter."

Hij legde het geschrift neer en bedekte het gelaat met beide handen. Een huivering voer onwillekeurig allen door

de leden en gedurende eenige seconden werd een diep stilzwijgen bewaard.

Alleen de jeugdige monnik, die daar straks met zooveel vuur gesproken had, bleef kalm en brak het eerst de stilte af. „Gij hebt gehoord, wat de keizer zegt,” zoo sprak hij; „hoort nu ook, wat de Zaligmaker zegt,” en de hand uitstreckende, nam hij het bijbelboek van de tafel en las:

„En vreest niet voor degenen, die het lichaam dooden, en de ziel niet kunnen dooden; maar vreest veel meer Hem, die beide, ziel en lichaam, kan verderven in de hel.”

„Worden niet twee muschjes om een penningske verkocht? En niet één van deze zal op de aarde vallen zonder uwen Vader. En ook de haren van uw hoofd zijn alle geteld. Vreest dan niet, gij gaat vele muschjes te boven.”

„Een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor mijnen Vader, die in de hemelen is. Maar zoo wie Mij verloochent voor de menschen, dien zal Ik ook verloochenen voor mijnen Vader, die in de hemelen is.”

Hij sloeg het boek dicht, zag zijne vrienden aan en zeide: „Nu hebt gij het bevel van onzen Heiland gehoord, broeders! Laten wij liever sterven, dan Hem verloochenen. Vrij mogen de vijanden Luther vervloeken en zijne vrienden met den dood dreigen, ik herhaal het, laat ons getrouw zijn en niet vreezen voor hen, die het...”

„Vlucht! Vlucht!” schreeuwde plotseling een binnenstuivende monnik. „Vlucht, want de dienaren der inquisitie zijn het klooster binnengedrongen; de wacht aan de poort is gevangen genomen; hoort, daar komen zij!”

Nauwelijks waren deze woorden gesproken, of eene bende krijgslieden, door Van der Hulst en Van Egmond aangevoerd, drong het vertrek binnen en schreeuwde: „Ha! op heeterdaad betrapt. Ja, wij wisten, dat gij allen ketters waart. Gij allen zijt onze gevangenen, en wij zullen zorgen, dat gij niet, gelijk uw kettersche prior, ons ontsnapt. Bindt ze, die ketters, en neemt deze geschriften van den

Duitschen monnik mee, die kunnen tegen hen getuigen.”

Tegenweer ware nutteloos geweest. Alle monniken, die zich niet door de vlucht hadden gered, werden gevangen genomen, nog dienzelfden nacht naar Vilvoorden gebracht en daar in den kerker geworpen.

DRIE GETROUWEN.

Wij treden eene der zalen van het grijze burchtslot te Vilvoorden in. Op eene verhevenheid aan het einde der zaal heeft een man plaats genomen, wiens gluispende oogen, tanig bleek gelaat en diep gegroefd voorhoofd, sluwheid, list, drift en trots verraden. Zijne geheele houding toont, dat hij een man is, wiens hart harder is dan marmer, wien barmhartigheid en mededoogen vreemd zijn. Die man is Frans van der Hulst.

Nevens hem zit Van Egmond, in zijne monnikspij gehuld. Zijne houding is steeds peinzend, zijne oogen staan dof; een pijnlijke trek speelt om zijne lippen, en men kan het bespeuren, dat eene verschrikkelijke gedachte en een moordend zelfverwijt in zijn boezem huisvesten.

Nog een derde, met een Dominicaner kleed omhangen, waarvan de kap over zijn hoofd getrokken is, zit aan de andere zijde van Van der Hulst en men kan bespeuren, dat hij naar het tijdstip verlangt, waarop de gevangen Augustijners voor hem komen. De naam van deze is Jacobus van Hoochstraten.

Tal van geestelijken traden, de een na den ander, de inquisitiezaal in, bogen zich voor de beelden van den Zaligmaker en Maria, die tegenover de inquisiteurs geplaatst waren en waarvoor gewijde kaarsen waren ontstoken, en

namen daarna in lange rijen nevens de rechters plaats, om te zien, hoe de kerk en de heilige maagd gewroken werden.

Op een wenk van Van der Hulst werden twee deuren geopend en de monniken uit het Augustijner klooster door gewapende voetknechten, die voor ontvluchting moesten waken, binnengeleid. Twee paters, ieder met een groot kruis in de hand, gingen hun voor en namen plaats aan eene tafel, waar eenige schrijvers de antwoorden opteekenden en waarop de in beslag genomen papieren der gevangenen lagen. Het gelaat der meeste Augustijners tekende vrees en angst; want zij wisten maar al te goed, welke macht hunnen rechters gegeven was; terwijl hunne diepliggende oogen getuigden, dat zij in den kerker reeds veel hadden geleden.

„In den naam van den Paus, Gods stedehouder op aarde, en in dien van Keizer Karel V hebben wij u voor ons gerecht gedaagd,” zoo ving Van der Hulst aan, „om u te verdedigen tegen de beschuldiging van ketterij. Gij zult zeker wel erkennen, dat gij de geschriften van Luther gelezen hebt en de leer van dat kind des duivels anderen hebt aangeprezen?”

De monniken beefden en knikten toestemmend.

„Gij wist toch het verbod, dat perkament bewijst het, gij hebt u dus opzettelijk tegen den keizer en de heilige moederkerk verzet?”

Niemand gaf antwoord.

„De wet,” zoo ging hij voort, „spreekt het „schuldig” over u allen uit. Wij zullen u den wereldlijken rechter overgeven, want gij hebt het leven verbeurd. Eén weg staat u echter nog open, want de kerk wil het bloed harer kinderen niet vergieten; zij is barmhartig. Zij roept u toe: „keer tot mij terug, toon berouw, zweer uwe ketterij af, en het leven wordt u geschonken.” Weigert gij, tart gij de onteerde maagd en verwerpt gij hare genade, weet dan, dat uw vonnis geveld, uw dood bepaald is. Kiest dus spoedig, gij hebt slechts eenige minuten, om u te bedenken.”

De gevangenen zwijgen. Het is duidelijk, dat een hevige tweestrijd in hun binnenste wordt gevoerd. Het leven is zoet, denkt de een, en ik ben nog zoo jong. Een ander maalt zich de schande van het schavot, — en huivert. Een derde weer acht een list om zich te redden geoorloofd. Een vierde — doch genoeg. De vreesachtige monnik, dien wij reeds vroeger het perkament hoorden lezen, verbreekt het eerst het stilzwijgen. Met de armen over de borst gekruist en gebogen hoofd nadert hij zijne rechters, valt voor dezen op de knieën en stamelt: „Genade. Wij bekennen het, onze schuld is zwaar. Ootmoedig smeeken wij u vergeving.” En zich daarop tot het Mariabeeld wendende, heft hij de gevouwen handen op en roept: „O, gezegende maagd, vergeef ons, wij willen boete doen voor onze schuld. Genade smeeken wij.” — „Genade!” stemmen de anderen mee in en werpen zich, het teeken des kruises makende, op de knieën. — Rome heeft een triumpf behaald.

„Het is wel,” zegt Van Egmond, „vergeving zij u geschonken, op voorwaarde, dat gij vertrekt naar de groote kerk te Antwerpen, daar in het openbaar belijdenis en boete doet en door een waardig leven u de vergeving der heiligen waardig maakt.”

„Dat zweren wij!” klinkt uit bijna aller mond.

„Gij kunt dan gaan.”

Een zucht ontsnapte aller boezem. „Vrij,” herhaalden de meesten, en voorafgegaan door de paters met hunne kruisen en bewaakt door een aantal voetknechten, vertrokken de trouweloozen, om hunnen Heiland in het openbaar te verloochenen, gelijk zij in de rechtzaal hadden gedaan.

Een drietal bleef echter roerloos in de rechtzaal achter. Het had niet geknield of gezworen, en met medelijdenden blik zag het de vertrekkenden na, maar volgde ze niet op den weg ter verloochening.

„Begeert gij de genade der kerk niet?” vroeg Van der Hulst met barsche stem. „Waarom knieldet gij straks niet? Waarom volgt gij uwe broeders niet, om uwe dwaling te

herroepen? Hebt gij ons nog iets te vragen, of volhardt gij in uwe ketterij?"

De jongste der drie trad fier vooruit. Het was een jongeling van 24 jaren. De blonde lokken golfden van de geschoren kruin langs de slapen. Het bleeke gelaat droeg de sporen van het kerkerlijden, maar uit zijne oogen straalden een ernst en een moed, die zelfs zijn vijanden bewondering afersten. „Wij zijn," zoo begon hij, „Lutheranen. De leer, die Luther verkondigt, is op het Woord van God gegrond en geeft troost in leven en sterven. Die leer omhelzen wij, en begeeren de genade der kerk niet op voorwaarde, dat wij onzen Heiland afzweren; want Hij heeft gezegd: „Die Mij verloochenen zal voor de menschen, dien zal ik ook verloochenen voor mijnen Vader, die in den hemel is."

„Hoe heet gij, jongeling, die zoo stout tegen uwe rechters durft spreken?" vroeg Van der Hulst weer.

„Mijn naam is Hendrik Voës, en deze monniken heeten Jan van Essen en Lamberthus Thorn."

„Denkt aan uw leven," vermaande Van Egmond. „Vreest gij het schavot niet? Weest toch niet zoo dwaas, om door de ketterij u te laten verblinden. Herroept uwe dwaling en dweepertj, gelijk uwe vrienden deden, dan is uw leven gered."

Maar met edele verontwaardiging blikte het drietal opwaarts en bad. En als had het nieuwe kracht op zijn gebed van God ontvangen, luidde het antwoord: „Wij kunnen sterven, maar onzen Heiland verloochenen, dat kunnen wij niet. Ons lichaam kunt gij dooden, maar onze ziel is in Gods handen. Daarom vreezen wij Hem meer dan u, want Hij kan ziel en lichaam beide verdueren in de hel."

„Maar wat gelooft gij dan?" vroegen de rechters.

„Wij gelooven alles, wat in den bijbel staat en in de twaalf artikelen des geloofs is begrepen."

„Dus gelooft gij ook aan onze Katholieke kerk?"

„Neen," was het beslissende antwoord. „Wij gelooven wel aan de Christelijke kerk, maar niet aan de kerk, zooals

gij die vereert, en die nog beneden het heidendom staat, omdat men zich buigt voor beelden; een kerk, waaraan de menschen toebrengen en veranderen, wat zij goedvinden."

"Die veranderingen zijn door pausen of kerkvergaderingen gemaakt, en durft gij, eenvoudige monniken, die afkeuren?" vroeg Van Egmond.

"Dat gaat te ver!" bulderde Van der Hulst, terwijl hij de vuisten balde en driftig van zijn' zetel oprees. „Gevoelt gij, kettters, dan niet, dat zij, die zich tegen de besluiten van den stedehouder Gods verzetten of die overtreden, eene doodzonde begaan?"

"Neen," zeide Van Essen, „alleen de geboden Gods maken zalig, geen menschelijke instellingen; want die zijn broos en voorbijgaande als de menschen zelve."

Knarsetandend en met gebalde vuisten zaten de rechters en lieten hunne toornige blikken op de gevangenen rusten. Maar toch voelden zij hunne machteloosheid tegenover die drie monniken, die hen, den paus, de kerkvaders, de heiligen, ja de geheele kerk in hunne tegenwoordigheid en die van zooveel geestelijken tartten.

"Rebellen," barstten zij eindelijk los. „Gij zijt de genade der heilige maagd onwaardig. Ten vure met u! Wij zullen zien of gij, als de vlammen uw lichaam verteren, nog zoo onbeschaamd zult zijn. Doet hun de boeien aan, mijne dienaren, voert hen naar Brussel, werpt ze daar in den diepsten kerker. Uw leven zij ons borg, dat zij niet als die ketter, Hendrik van Zutphen, ontsnappen."

De dienaren traden vooruit. Het edele drietal werd met klusters beladen en als lammeren ter slachting weggevoerd.

Nog eenmaal wendde Voës zich tot zijne rechters; en terwijl hij zijne geketende handen ten hemel hief, riep hij: „Eenmaal zult gij voor hooger vierschaar gedaagd worden, en dan zult gij u deze ure herinneren. Denk aan Jezus' woord: „Die Mij verloochenen zal voor de menschen, dien zal Ik ook verloochenen voor mijnen Vader, die in den hemel is; maar die Mij belijden zal voor de menschen, dien zal

Ik ook beltijden voor mijnen Vader, die in den hemel is.”
 „Weg met hen! Voort!” schreeuwden de rechters, en de getrouwe getuigen des Heeren, verblijd dat zij om Zijnentwil werden gesmaad, lieten zich gewillig als misdadigers door de krijgsknechten voortsleepen naar Brussels kerkers.

EENE LAATSTE POGING.

Het is nacht. Brussels poorters hebben zich ter ruste begeven en alleen het geritsel der door den wind bewogene bladeren of het geschreeuw van een' nachtvogel, die in den toren van Brussels kasteel zijne woning heeft, verbreekt de nachtelijke stilte. Vriendelijk staat de maan aan den wolkenloozen hemel, beschijnt eenige werklieden, die op de groote markt planken sjouwen, en werpt ook haar spookachtig licht door een getralied venster in eene cel, waar nog een druk gesprek wordt gevoerd.

Treden wij dien kerker binnen.

Het is een klein kamertje, dat alleen door het hooge tralieraam zijn licht en lucht ontvangt. Een rustbank, eene tafel en een waterkruik zijn de eenige meubelen, indien men althans het kruis niet meerekent, dat aan den muur is bevestigd. Op de rustbank zit een jonkman geketend, dien wij, hoewel de monnikspij smerig, het blonde haar ordeloos en het gelaat door den somberen kerker, het schrale voedsel en de vele tormenten der inquisiteurs vermagerd en bleek is, toch voor den moedigen beltijder des Heeren, Hendrik Voes, herkennen.

Een priester staat tegenover hem en spreekt:

„U resten nog slechts weinige uren, morgen is de dag uws doods daar; gij zult wellicht spoedig de hamerslagen hooren, die bij het bouwen van het schavot zullen weer-

klinken; ik zag straks op de markt reeds de planken aanbrengen: het is nu de laatste maal, dat ik tot u kom, om u voor dien gewichtigen stond voor te bereiden. Gij zult zeker wel begeeren, uwe zonden te beltijden, om van de heiligen vergeving te erlangen, nietwaar?"

Hendrik richtte zich zoo goed mogelijk op en antwoordde: „Mijne rekening met deze aarde heb ik reeds afgesloten en ik ben bereid te sterven. Uwe hulp behoef ik niet, want in Jezus heb ik eene voorspraak bij den Vader; die zal mij in de ure des doods nabij zijn.”

„Maar wees toch zoo verstokt niet,” hernam de priester. „Omhels geloovig de leer der kerk, dan is uwe zaligheid zeker. Wellicht worden uwe misdaden dan ook op aarde vergeven en wordt u het leven geschonken. Ik wil dan mijn' invloed aanwenden, en gij weet, dat de kerk vergevend is; en”

„Ik begeer uw invloed niet,” viel Voës hem in de rede. „Al had ik honderd levens te verliezen, dan nog zou ik voor die allen mijnen Heiland niet ontrouw worden. Wilt gij mij van dienst zijn? Laat mij dan dezen nacht met mijnen God alleen. Gij verspilt uw' tijd en woorden toch vruchteloos. O, hoe gaarne wenschte ik, dat gij even gelukkig waart als ik.”

„Maar ik bid u in naam der heilige maagd, wees toch wijs. Zie hier een beeld van den Verlosser, omhels dat geloovig en, — denk aan den dag van morgen,” zeide de priester weer, terwijl hij een kruisbeeld van tusschen zijne kleederen te voorschijn haalde. „Gij zijt nog zoo jong en kunt zooveel goeds doen; ik heb medelijden met uwe jeugd. Haat gij dan het leven, dat gij den dood boven hetzelfde verkiest?"

„Neen, ik haat het leven niet, maar het te koopen ten koste van mijn geloof, dat nimmer. „Die zijn leven lief heeft boven Mij, is Mijns niet waardig,” zegt de Heiland; en als morgen mijn lichaam wordt gedood, dan ontvang ik de martelaarskroon, die mijn Jezus mij uit genade

wil geven. Het is zoo zalig, voor zijn' naam te lijden."

Het geduld des priesters was ten einde. „Verstokte ketter," schreeuwde hij, ziedende van toorn: „Gij blijft dus bij uwe ketterij? Goed, ik geef uwe ziel aan den duivel over. Gij hebt het alleen aan uzelfen te wijten."

„De duivel," riep Voes den driftig weglopenden priester na, „die kan mijne ziel niet erlangen, want zij behoort mijnen Heiland, en die zal haar bewaren. Op Zijne hoede verlaat ik mij."

Nog eenmaal wendde de priester zich om en wierp Voes een' verachtelijken blik toe. Daarna grendelde hij de deur, plaatste er een' wacht voor en vertrok, om bij de andere gevangenen dezelfde pogingen te beproeven. Gode zij dank, ook die mislukten, zoodat de priester beschaamd moest aftrekken. En de getrouwe discipelen des Heeren, die weldra de doffe hamerslagen hoorden, die hun aankondigden dat het schavot werd opgeslagen, brachten den nacht wakende en biddende door.

OP DEN BRANDSTAPEL.

Het was 1 Juli 1523.

Reeds vroeg in den morgen heerschte in Brussels straten een ongewone beweging. Bijna alle burgers verlieten hunne woning en begaven zich naar het marktplein, waar niet dan met de grootste moeite door ruiters en voetknechten eene ruimte werd ledig gehouden.

Wilt gij weten, wat de menigte derwaarts dreef, laat dan uwe blikken maar eens weiden over het marktplein. Ziet gij daar die verhevenheid, waarop een soort van altaar is aangebracht? Op die verhevenheid zal straks een drietal monniken, voor het altaar geknield, worden ontwijld, om daarna op die houtmijten, die daar tegenover zijn aange-

bracht en waaruit die paal zich omhoog verheft, te worden verbrand.

„Daar komen de rechters,” fluistert de menigte en wijkt eerbiedig een schrede achterwaarts voor den optocht, die het plein overtrekt. Met kruisen, vanen en banieren, als gingen zij ter feest, begeven zich in dubbele rijen geschaard, kerkliederen zingende, de rechters, monniken, priesters en bisschoppen naar het schavot. Zij plaatsen kruisen en vanen voor zich en gaan daarna naar orde van rang en jaren zitten.

De klok laat elf doffe slagen hooren, de rechters geven een wenk en Hendrik Voes, de jongste der veroordeelden, wordt geboeid tusschen voetknechten over het plein geleid. Met ademlooze stilte volgt de menigte met hare blikken den jonkman, die fier het hoofd opheft en hemelwaarts blik. Hij verdwijnt onder het schavot, om het na weinige minuten met miskleederen omhangen te betreden. Men dwingt hem te knielen voor het altaar. Een der priesters houdt eene redevoering, om te bewijzen, dat hij en zijne vrienden, die straks zullen voorgebracht worden, ketters zijn. Terwijl hij spreekt, nadert een bisschop, die hem stuksgewijze zijne priesterlijke kleeding ontnemt en hem ontwijdt. Hiermede is deze plechtigheid afgelopen. Uit menigen boezem rijst een zucht, in menig oog blinkt een traan, als men daar dien jeugdigen monnik ziet zonder vrees voor den dood. Neen, hij kent geene vrees en bidt voortdurend tot God en let niet op zijne rechters, noch op de predikatie of ontwijding.

Nu worden van Essen en Thorn op het schavot gebracht, en evenmin als Voes, kennen zij vrees voor den dood. Thorn wordt naar den kerker teruggebracht, aan Voes en Van Essen gevraagd, of zij nog herroepen willen. Een beslist „neen” is het antwoord; en ook de belofte van vrijheid werkt niets uit. Weer klinkt het bevel: ten vure met hen, en de martelaars worden weggeleid.

Hun tocht naar den brandstapel gelek een zegetocht.

Moedig riepen zij het volk toe, dat zij als Christenen stierven, en baden voor hunne vijanden. Toen de beulen hen hadden ontkleed, beklommen zij zingende den brandstapel en lieten zich aan den paal binden.

„Naar dezen dag hebben wij verlangd,” juichten zij. „Ik ga naar mijnen Heiland,” riep Voës, „om Hem te dienen in volmaaktheid. Wij prijzen U, o God!” — „Wij prijzen U!” hief van Essen mede aan, en het Te Deum Laudamus, dat over het plein uit der martelaren mond de menigte in de ooren klonk, verkondigde luide, dat het hun Heer was, die gezegd had: „Als gij door het vuur gaat, zal Ik bij u zijn.” Nog hoorde men hun de geloofsartikelen opzeggen; en toen het vuur werd aangebracht, zeide Voës: „Dit schijnen mij rozen te zijn. O, hoe heerlijk zal het mij straks wezen. Te Deum Laudamus!”

„Te Deum,” zong Van Essen mee. De brandstapel was eene juichplaats.

Langzaam ging het vuur aan. Al hooger stegen de vlammen, en toen zij knetterend boven hun hoofd golfden, werd nog hun zegelied gehoord. Eindelijk was hunne stem verstikt en het lied zweeg. Maar neen, nog eenmaal verhief Voës zijne stem. „Jezus!” riep hij. „Dierbare Jezus!” volgde Van Essen. Nog eenmaal klonk die naam in de ooren der beulen, en — o mij dunkt een leger van engelen omringde den brandstapel en droeg de zielen van die beide moedige belfjders des Heeren in den schoot Abrahams. De strijdende kerk op aarde mocht twee leden minder tellen, de triomfeerende in den hemel had twee leden gewonnen.

Lambertus Thorn werd later in de gevangenis vermoord; en alsof men vreesde, dat de ketterij ook de muren had bedorven, liet men het Augustijner klooster sluiten; het huisraad werd verkocht en het gebouw zelf tot aan den grond toe geslecht. Het eenige, wat door de inquisitie goed werd verklaard, was de hostie. In vollen luister werd deze naar de kerk der Lieve Vrouw overgebracht, en daar door de landvoogdes met groote pracht en schitterend eerbetoen ontvangen.

Zoo waren dan de eerste offers in Europa voor de hervorming gevallen, maar het gelukte den verblinden godsdienstljer en ketterhaat niet, de waarheid hiermede te onderdrukken. Ook hier werd het aloude spreekwoord bewaarheid, dat het bloed der martelaren het zaad van Christus' kerk geweest is. Van toen af toch begon Brussel zich eerst recht voor Luther te verklaren.

Toen Luther het einde dezer martelaren vernam, verheugde hij zich in zijn' God en prees Hem, dat Hij die monniken gesterkt had, om voor zijn zaak te lijden en te sterven. „Nu,” zeide hij tot zijne vrienden, „schijnt het, of de tijden der eerste Christenen zijn weergekeerd. De Christelijke waarheid is weder door het bloed van geloovige getuigen bezegeld.” In een' troostbrief aan de Christenen in Holland, Brabant en Vlaanderen, betuigde hij: „U is boven de geheele wereld het voorrecht gegeven, om niet alleen het Evangelie te hooren en Christus te leeren kennen, maar ook om de eerste te zijn, die voor Christus schande en schade, angst en nood, gevangenis en gevaren verduren, en nu zoo krachtvol geworden zijt, dat gij het zelfs met uw eigen bloed hebt begoten en bekrachtigd, dat bij u de twee edele kleinnoden van Christus, Henricus en Johannes te Brussel hun leven gering geacht hebben, opdat Christus en zijn Woord geprezen wierd. O, hoe verachtelijk zijn die twee ter dood gebracht, maar hoe heerlijk zullen zij met Christus in de eeuwige vreugde wederkomen, die rechtvaardig oordeelen zal door wie zij onrechtvaardig geoordeeld zijn. Hun bloed is kostelijk en hun dood dierbaar in Gods oog. God zij geloofd en in eeuwigheid verheerlijkt, die ons heeft laten beleven, dat wij ware heiligen en martelaren zien en hooren, wij, die tot dusverre zoo vele valsche heiligen hebben vereerd en aanbeden. Neen, hier te lande zijn wij nog niet waardig geweest, om zulk een dierbaar offer voor Christus te geven. Laat ons daarom danken voor de groote teekenen en wonderen, die Hij begonnen is onder ons te doen.” En zijn lied op „de twee martelaren

Christi te Brussel" bezielde als met vernieuwde heilige geestdrift duizenden neergebogen harten. Weldra werd het in Vlaanderen, Holland en in geheel Duitschland gehoord; men zong:

Een nieuw gezang, wij heffen 't aan,
 Het klimt tot God den Heere!
 Wij zingen, wat God heeft gedaan,
 Tot zijnen lof en eere.
 Te Brussel in Zuid-Nederland
 Heeft hij er twee verkoren,
 Twee knapen, jong en rozerood,
 Om van zijn macht, zoo goed, zoo groot,
 De wereld te doen hooren.

De oude vijand grijpt hen aan,
 Verschrikt ze steeds met dreigen,
 Om hun Gods woord te doen versmaân,
 Door list en zondig zwijgen.
 Hij zet de rechters naar zijn hand,
 Die huichlende sophisten!
 Hun kunst verstomt door 's Heeren hand,
 Gods Geest verijdelt hun verstand
 In weerwil aller listen.

Hun asch gloeit voort, en laat niet af,
 Maar stuift van land tot lande;
 Hier helpt geen kloof, geen kuil, geen graf,
 De vijand baart zijn schande.
 Zij, die bij 't leven, door den moord
 Tot zwijgen zijn gedwongen,
 Zij spreken thans in ieder oord,
 (En hunne lof wordt nu gehoord)
 Door vele duizend tongen.

